

BIURO
RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 18 marca 2014r.

Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich
Ryszard Czerniawski

KMP.571.56.2014.DK

Pan
gen. Jacek Włodarski
Dyrektor Generalny
Służby Więziennej
ul. Rakowiecka 37 a
02-521 WARSZAWA

Szczepanowski, Pasik, (Zguckiewicz)

Instrukcja nr 16/10 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 13 sierpnia 2010 r. w sprawie zapobiegania samobójstwom osób pozbawionych wolności, określa zasady zapobiegania samobójstwom osób tymczasowo aresztowanych, skazanych lub ukaranych oraz postępowanie z osobą po nieskutecznej próbie samobójczej.

Jednocześnie pozostaje aktualne zarządzenie nr 2/2004 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 24 lutego 2004 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia i organizacji pracy penitencjarnej oraz zakresów czynności funkcjonariuszy i pracowników działów penitencjarnych i terapeutycznych, które również reguluje procedurę postępowania wobec osadzonych dokonujących próby samobójczej, ale nieco inaczej niż wskazuje to instrukcja. W szczególności o ile ustalenie okoliczności zdarzenia według instrukcji nie wskazuje metod tej pracy, to zarządzenie wymaga aby okoliczności i motywy samoagresji ustalane były podczas badania psychologicznego. Zaznaczyć też należy, że w przypadku zarządzenia, wskazana w nim procedura dotyczy również osób, które dokonały samouszkodzenia.

Najistotniejszą różnicą jest nakaz każdorazowego sporządzania wniosku o wymierzenie kary dyscyplinarnej osobie, która dokonała aktu samoagresji, zawarty wyłącznie w zarządzeniu (§ 50 pkt 3). W instrukcji natomiast, co uważam za słusznie, taki obowiązek nie został wskazany. Zgodnie z § 5 pkt 4 c tego dokumentu, osadzony

powinien zostać poddany badaniu psychologicznemu w celu ustalenia zaleceń odnośnie sposobu dalszego postępowania wychowawczego w związku z podjętą próbą samobójczą. W ten sposób, w mojej ocenie, można ustalić, czy samoagresja była ewidentną manifestacją i rozważyć formę reakcji oraz pokazania, że tego typu zachowania nie są akceptowalne społecznie.

Moje wątpliwości budzi zatem pozostawienie, mimo wprowadzenia w życie nowej regulacji, zapisów zarządzenia, które regulują te same kwestie oraz nakazują postępowanie w inny sposób niż nowy akt normatywny tj. zarządzenie każe najpierw wypisać wniosek o ukaranie (co *de facto* jest pewną formą kary, gdyż wniosek pozostaje w aktach osobowych osadzonego i jest brany pod uwagę przy ocenie chociażby przez sędziego penitencjarnego - § 50 pkt 3 zarządzenia), a dopiero następnie rozważyć, czy podłożem samoagresji nie był stan emocjonalny (§ 50 pkt 5 zarządzenia).

Zgodnie z art. 116 a pkt 5 K.k.w. skazanemu nie wolno dokonywać uszkodzeń ciała ani rozstroju zdrowia, jednakże zgodnie z art. 142 § 1 K.k.w. **osadzony podlega odpowiedzialności dyscyplinarnej za zawinione naruszenie nakazów lub zakazów wynikających z ustawy, regulaminu lub innych przepisów wydanych na jej podstawie.** Należy przyjąć, że chodzi zatem o czyn popełniony umyślnie. W przypadku zawinienia polegającego na samoagresji, treść art. 119 § 1 K.k.w. utwierdza to przekonanie, gdyż w przepisie tym jest mowa o odpowiedzialności dyscyplinarnej oraz finansowej (związanej z kosztami leczenia), która dotyczyć może wyłącznie tych osób, które w celu wymuszenia określonej decyzji lub postępowania organu wykonawczego lub uchylenia się od ciążącego na nim obowiązku powodują u siebie uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia. Zarządzenie nakazujące sporządzanie wniosku o wymierzenie kary dyscyplinarnej każdej osobie, która targnie się na swoje życie lub zdrowie, jest zatem niezgodne z treścią przywołanych wyżej przepisów, zawartych, co należy podkreślić, w regulacji o wyższej randze.

Pozwolę sobie również zwrócić uwagę, że **w przypadku osób z podwójną diagnozą np. upośledzenie umysłowe i osobowość borderline (zaburzenie osobowości na pograniczu psychozy i nerwicy), w przypadku której objawami jest chwiejność**

emocjonalna i zachowania autoagresywne, osoby te są karane za objawy swoich zaburzeń.

Przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich podczas wizytacji prewencyjnych badają praktykę postępowania z osadzonymi, którzy dokonali samouszkodzenia. W większości przypadków jest ona odzwierciedleniem procedury zawartej w zarządzeniu czyli najpierw wypisanie wniosku o wymierzenie kary dyscyplinarnej, a następnie zbadanie podłoża dokonanego czynu i ewentualne odstąpienie od wymierzenia kary.

Podczas wizytacji w Zakładzie Karnym w Potulicach przedstawiciele KMP zetknęli się z praktyką polegającą na pierwszeństwie badania podłoża dokonanego samoszkodzenia. Gdy jest ono dokonane na tle emocjonalnym, sporządzania jest jedynie notatka służbowa, bez wypisywania wniosku o wymierzenie kary dyscyplinarnej. Praktykę tę uznają za słuszną, zważywszy, że przedstawiciele KMP podczas wspomnianej wizytacji nie usłyszeli żadnych skarg związanych z funkcjonowaniem opieki terapeutycznej czy medycznej. Praca funkcjonariuszy SW została oceniona bardzo wysoko. Osadzeni podkreślali, że funkcjonariusze starają się najpierw poznać problem osadzonego, a dopiero później zadecydować o dalszym postępowaniu. Niewątpliwie świadczy to o właściwym podejściu, co służy zarówno osadzonym, jak i samym funkcjonariuszom SW.

Mając powyższe na uwadze, proszę o rozważenie celowości wprowadzenia zasad ujednociających praktykę postępowania z osadzonymi podejmującymi próby samobójcze lub dokonujące samouszkodzeń, w sposób gwarantujący wykluczenie z grona karanych za to zawiniętych osadzonych, którzy nie popełnili go instrumentalnie. Działając na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o *Rzeczniku Praw Obywatelskich* (Dz. U. z 2001 r. Nr 14 poz. 147 ze zm.) zwracam się z uprzejmą prośbą o przedstawienie stanowiska w tej sprawie.

2
J. J. J. J. J.
A. B. C. D. E.